

ภาพ: “ตังเคา” หัวหน้าเรียมตรด นำคณะเพื่อนรำไปตามชุมชน
ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย

เรียมตรด: นาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย ในภาวะทันสมัย¹

Reuam Trot: Performing Arts of Thai Khmer Songkran Festival
in the Modern Period

พงศธร ยอดดำเนิน²

Pongsatorn Yoddumnean

E-mail: pongyod@kku.ac.th

Received: July 29, 2021

Revised: September 5, 2021

Accepted: September 13, 2021

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง แดแจต: นาฏกรรมในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย จังหวัดสุรินทร์
โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากโครงการพัฒนานักวิจัยใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

This research article is part of the research entitled Khaecaet: The Folk Dances in the Khmer Songkran Festival in Thailand. This research project was financially supported by the Young Researcher Development Project of Khon Kaen University.

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Instructor of Performing Arts Department, Faculty of Fine and Applied Arts of Khon Kaen University.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของเรอมนตรดในภาวะทันสมัย ดำเนินการวิจัยด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาเรอมนตรดในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบใหม่ ผลการวิจัยพบว่า เรอมนตรด หรือรำตรุษ เป็นอีกหนึ่งนาฏกรรมในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย มีรูปแบบการแสดงที่เป็นพิธีกรรมและการเล่นเพลงในช่วงเดือน 5 เพื่อขับร้องบอกกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์และขอรับบริจาคปัจจัยเพื่อใช้ในสาธารณประโยชน์ เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลให้เรอมนตรดได้ปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง เช่น เพื่อแสดงในงานของชุมชน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวและเพื่อระบบการศึกษา ในช่วงปี พ.ศ. 2564 สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาระบาด ส่งผลให้บางชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเรอมนตรดให้ทันสมัยภายใต้วัฒนธรรมบริบทในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสาน ปรับแต่งวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ ให้มีความกลมกลืนกันอย่างเหมาะสม การมีเหตุผล เลือกรสร ปรับปรุง ดัดแปลง และประกอบสร้างขึ้นใหม่ตามสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีมากขึ้น อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือหน่วยงาน การปรับเปลี่ยนเรอมนตรดให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ ยังคงรักษาสาระสำคัญคือ การนำประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเครื่องสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนผ่านการร้องรำเรอมนตรดในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย

คำสำคัญ: เรอมนตรด นาฏกรรม เขมรถิ่นไทย

Abstract

The purpose of this research article was to study the cultural changes of Reuam Trot in the modern period. It was a qualitative research aiming to study Reuam Trot in Thai Khmer Songkran Festival of the traditional and modern styles. The findings showed that Reuam Trot or Trutse dancing was another dramatic work in Thai Khmer Songkran Festival. It was performed as a rite and song playing during the 5th month for telling about Songkran Festival and asking for the donation for public

uses. As social conditions had changed according to various factors, this affected the changes of Reuam Trot to adjust to modern lifestyles. Also, the patterns and purposes of performance had changed, such as performing as a show in community events, performing for welcoming tourists, and using for educational purposes. During 2021, the COVID 19 pandemic crisis affected some communities, so they had adjusted the patterns of performing Reuam Trot to be modern under the customer culture of the new modern society which reflected the proper mix of traditional and modern cultures, including being rational to choose, improve, modify, and rebuild according to the current social conditions that are taking advantages of technology. In addition, this met the needs of the community or organizations. The modification of Reuam Trot in various forms of performance still maintained the essence which was taking advantage of being harmony as a tool to build unity of the people in the community through the Reuam Trot dancing in Thai Khmer Songkran Festival.

Keywords: Reuam Trot, performing arts, Thai Khmer

บทนำ

จังหวัดสุรินทร์มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน เป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นทางด้านศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม เนื่องด้วยมีกลุ่มวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน 3 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย กลุ่มวัฒนธรรมกวย และกลุ่มวัฒนธรรมลาว วัฒนธรรมและประเพณีของชาวสุรินทร์ที่มีความโดดเด่นโดยเฉพาะของกลุ่มวัฒนธรรมเขมร เช่น ประเพณีแซนโฌนตา หรือประเพณีบูชาบรรพบุรุษในเดือนสิบ และประเพณีแคแจต หรือตรุษสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีเพลง ดนตรี การละเล่นพื้นบ้านที่มีความโดดเด่นและสะท้อนถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสั่งสม สืบทอดมาอย่างยาวนาน การเล่นเพลงของกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยปรากฏอยู่ในพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณี และเทศกาล เช่น พิธีกรรมมะม่วงัด หรือการเข้าทรง พิธีกรรมแซนการ์ หรือแต่งงาน ที่มีการบรรเลงเพลงและขับร้องประกอบ

พิธีกรรม และปรากฏอยู่ในประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีแคนแจต หรือตรุษสงกรานต์ที่มีการเล่นเพลงตรุษ หรือที่ชาวเขมรถิ่นไทย เรียกว่า ตรด เป็นการขับร้องเล่นเพลงและฟ้อนรำในช่วงตรุษสงกรานต์ ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน อันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์

การฟ้อนรำในจังหวัดสุรินทร์ มีลักษณะการกำเนิดคล้ายกับการฟ้อนรำในท้องถิ่นต่าง ๆ มีที่มาจากสาเหตุต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเร้นลับเหนือธรรมชาติ มนุษย์แต่เดิมมีความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณบรรพบุรุษ เทวดา การจัดพิธีบวงสรวงเพื่อขอขมาหรือทำให้สิ่งเหนือธรรมชาติพอใจ โดยจัดเครื่องเช่นสังวैया มีการขับร้อง ฟ้อนรำถวายเพื่อเป็นการบวงสรวง ดนตรีและการเล่นพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากความเชื่อ การฟ้อนรำในยุคแรก ๆ ของจังหวัดสุรินทร์ที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนาของชาวบ้านและการเฉลิมฉลองในงานเทศกาล ชีวิตของคนไทยผูกพันกับสถาบันศาสนามากที่สุด เพราะต้องเกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตาย ระบบความเชื่อจากศาสนาพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิมที่ผสมผสานกลมกลืนกันได้เข้ามามีส่วนกำหนดค่านิยมประเพณี ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวสุรินทร์ และได้มีการร่วมสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมทำให้เกิดการฟ้อนรำขึ้น ซึ่งแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ การฟ้อนรำในประเพณี พิธีกรรม และการฟ้อนรำในงานนักขัตฤกษ์ การฟ้อนรำในประเพณีพิธีกรรม ประกอบด้วย เรือมะมั่วต เรือมมกวลจองโต และเรือมตรุษ การฟ้อนรำในงานนักขัตฤกษ์ ประกอบด้วย เรือมอันเร เรือมอ้ายย เรือมกันตรึม เป็นต้น (Sriboonnark, 1991, p. 69)

ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน (Folk Performing Arts) มีความสำคัญในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนวิถีคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และอัตลักษณ์ของกลุ่มคน ซึ่งอาศัยการแสดงออกทั้งในด้านลีลาท่าทาง การเคลื่อนไหว การพูด การร้อง การเต้น การบรรเลง การขับกล่อม และการละเล่นต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในประเพณี พิธีกรรม และเทศกาลของท้องถิ่น การแสดงเหล่านี้มีทั้งความงามและความหมายทางวัฒนธรรม เพราะใช้สื่อสารให้สมาชิกในชุมชนมีสำนึกร่วมเดียวกัน และสื่อสารกับบุคคลภายนอกให้รู้ว่าวัฒนธรรมของกลุ่มแตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นอย่างไร (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, 2015, p. 15) การแสดงพื้นบ้านหลายชนิดปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ เช่น เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อโชว์ในงานเทศกาลและประเพณี เพื่อเป็นกิจกรรมบันเทิงและนันทนาการที่สร้างรายได้ให้ชาวบ้าน รวมทั้ง

ถูกนำไปปรับแต่งให้ทันสมัยภายใต้วัฒนธรรมบริบท ในสังคมสมัยใหม่ การแสดงพื้นบ้านถูกนำมาถ่ายทอดร่วมกับสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ละครเวที และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การนำเสนอการแสดงพื้นบ้านในวัฒนธรรมประชานิยมเหล่านี้คือภาพสะท้อนการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงความหมายของการแสดงพื้นบ้านให้เข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลาย และด้วยเทคนิควิธีการที่ทันสมัยเพื่อตอบสนองการเสพความบันเทิงยุคใหม่ ขณะเดียวกันวัฒนธรรมประชานิยมก็ส่งผลต่อการแสดงพื้นบ้านด้วยการแสดงหลายอย่างถูกปรับแต่ง ดัดแปลงให้เข้าใจ ตื่นเต้น สนุกสนาน เพื่อตอบสนองวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ (Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre, 2015)

ตรุษสงกรานต์ หรือเดือน 5 เป็นเดือนขึ้นปีใหม่ สำหรับชาวสุรินทร์เชื้อสายเขมร ตรุษสงกรานต์ดูเหมือนลักษณะคล้ายคลึงกัน จะมีแตกต่างก็ตรงที่พิธีกรรมต่าง ๆ การปฏิบัติช่วงวันเวลาของตรุษสงกรานต์ คือ วันแรม 13-14 ค่ำ เดือน 4 ผู้เฒ่าผู้แก่ของแต่ละหมู่บ้านจะเดินบอกชาวบ้านทุกหลังคาเรือนว่า บัดนี้วันปีใหม่ของเราจะมาถึงแล้ว คือ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 ฉะนั้นจึงขอให้พวกเราหยุดงานกัน 3 วัน ไม่ว่าจะทำอะไร ตีมีด ทอผ้า หรือทำกิจการใด ๆ ให้หยุดหมด มาร่วมฉลองปีใหม่กันเสียก่อน ในขณะที่หยุดงาน 3 วันนี้ บางหมู่บ้านก็จะมีการเล่นมากมายหลายอย่างโดยเฉพาะ เรือมตรด (รำตรุษ) เป็นการจัดขบวนดนตรีของหนุ่มสาวในหมู่บ้าน แต่งตัวแบบตลกซึ่งบางคนที่เป็นผู้ชายแต่งกายเป็นผู้หญิง ผู้หญิงแต่งกายเป็นผู้ชาย เดินกันเป็นแถวประมาณ 10-20 คน เดินไปตามทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้าน เมื่อไปถึงหน้าบ้านของผู้ใด ก็จะเริ่มตีกลอง ผู้ร้องนำก็เริ่มร้อง เมื่อผู้ร้องนำร้องเสร็จ ผู้ร้องตามก็จะร้องพร้อมกัน พร้อมกับจังหวะการรำไปทางซ้ายทีขวาที (Phasuk, 1993, pp. 139-140) รูปแบบการเล่นนอกจากจะให้ความสนุกสนาน พักผ่อนหย่อนใจแล้ว ยังเน้นการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความสามัคคี เป็นสัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์ของท้องถิ่น ในปัจจุบันสภาพสังคมวัฒนธรรมได้เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมท้องถิ่น เพลงและการเล่นที่เล่นเพื่อความสนุกสนานในท้องถิ่นกลายมาเป็นการพัฒนาเพื่อธุรกิจ อาศัยเทคโนโลยีที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ตามสภาพสังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาเพลงและการเล่นพื้นบ้าน เช่น จัดแสดงกันตรึมเพื่อรับนักท่องเที่ยวหรือแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยี่ยมเยียน นำไปสู่การสร้างเสริมศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่นเพิ่มรายได้ทางเศรษฐกิจแก่ท้องถิ่น (Sriboonark, 2011, p. 259)

ประเพณีสงกรานต์ของชาวเขมรถิ่นไทยในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนไปตามปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนของสังคมที่ก้าวเข้าสู่สังคมเมืองมากขึ้น การลดทอนพิธีกรรมและเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมอื่น การขาดผู้สืบทอดที่มีความรู้ความเข้าใจ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตในประเพณีสงกรานต์ชุมชนเขมรถิ่นไทย ถือเป็นภัยคุกคามเสี่ยงต่อการสูญหาย อันเป็นภาวะวิกฤตของวัฒนธรรมที่จะสาบสูญไปตามกาลเวลา การที่วัฒนธรรมประเพณีได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จำเป็นต้องมีเหตุปัจจัยอย่างน้อย 2 ประการ คือ วัฒนธรรมนั้นได้รับการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้คน ประการต่อมา ผู้ส่งต่อกับผู้รับสืบทอดวัฒนธรรมจะต้องมีความเข้าใจและเชื่อมต่อถึงกันอย่างไม่ขาดตอน เพื่อให้สิ่งที่ส่งมอบคุณนั้นซึมผ่านจากรุ่นไปสู่รุ่นอย่างสมบูรณ์ไม่ตกหล่น แม้ว่าได้รับไปแล้วจะคัดสรรพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัยก็สุดแท้แต่ผู้รับมอบคุณแล้วนั้นจะพัฒนาด้วยภูมิรู้และสังคมที่พัฒนาไปในทิศทางใด ในภาวะทันสมัยที่พร้อมไปด้วยเครื่องมือสื่อสารและเครื่องมืออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนผู้คนให้เข้าสู่สังคมดิจิทัล การติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ ที่สะดวกและเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว ประการสำคัญคือผลกระทบจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง รัฐบาลประกาศมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ด้วยมาตรการ แนวทางปฏิบัติ และคำสั่งควบคุมการแพร่ระบาด ตั้งแต่ พ.ศ. 2563 – พ.ศ. 2564 ผลกระทบต่อชุมชนในการจัดงานประเพณีเทศกาลต่าง ๆ ตามประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง แนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่าง ๆ กรณีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประกาศ ณ วันที่ 1 เมษายน 2563 ว่าด้วยการงดหรือเลื่อนการจัดเทศกาล ประเพณี พิธีทางศาสนา และพิธีการต่าง ๆ ที่เป็นการรวมตัวของคนจำนวนมาก แนวทางในการปฏิบัติทั่วไป และการงดจัดงานประเพณีสงกรานต์ในทุกกระดับ การใช้สื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ หรือช่องทางสังคมออนไลน์เพื่อแสดงถึงความปรารถนาดีต่อกันในช่วงประเพณีสงกรานต์ (Ministry of Culture, 2020) และส่งผลกระทบในการเลื่อนจัดงานประเพณี เทศกาลต่าง ๆ จนมาถึง พ.ศ. 2564 โดยเฉพาะประเพณีสงกรานต์ เพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค จากผลกระทบของสถานการณ์โรคระบาดและมาตรการต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนต่าง ๆ ต้องงดจัดงานหรือหาแนวทาง รูปแบบการจัดงานที่มีมาตรการแตกต่างกันออกมา ในพ.ศ. 2564 ประเพณี

สงกรานต์ของแต่ละชุมชนได้เริ่มมีการจัดงานตามแนวทางปฏิบัติของภาครัฐ และหลายชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการตามข้อตกลงของชุมชน ประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ มีหลายชุมชนได้จัดตามรูปแบบดั้งเดิม หลายชุมชนได้จัดจัดงาน และบางชุมชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของประเพณีสงกรานต์ให้มีความทันสมัยมากขึ้น และนำเสนอตามช่องทางสังคมออนไลน์ การปรับตัวของชุมชนต่าง ๆ ให้เข้ากับสภาวะทันสมัย เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ประเพณีสงกรานต์หรือศิลปวัฒนธรรมของชุมชนได้เผยแพร่สู่สาธารณะ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและสร้างความตระหนักรู้ให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยได้สงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนให้อยู่คู่กับชุมชนทุกสมัย และปรับปรนทางวัฒนธรรมให้เข้ากับสถานการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงของสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปรับปรนทางวัฒนธรรมของเรือมตรดในภาวะทันสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง “เรือมตรด: นาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยในภาวะทันสมัย” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรือมตรดนาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยในภาวะทันสมัย ผู้วิจัยค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ (Documentary) เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากภาคสนาม (Field Study) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในด้านการค้นคว้าจากเอกสาร เช่น หนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารวิชาการ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย โดยมุ่งศึกษาจากเอกสารทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม และด้านการแสดงประเภทต่าง ๆ และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับที่เกี่ยวข้องกับนาฏกรรมพื้นบ้าน ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย

2. ศึกษา วิเคราะห์ จากภาพถ่าย เทปบันทึกเสียงและสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีสงกรานต์ของชาวเขมรถิ่นไทยและกลุ่มวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

3. การลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึก การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยดำเนิน

การศึกษาโดยการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยมุ่งสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นนักปราชญ์ ผู้นำชุมชน ศิลปินพื้นบ้านทั้งด้านการฟ้อนรำและดนตรี ชาวบ้านในชุมชนเขมรถิ่นไทยตามขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ ตลอดจนผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย

4. รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ และจากเก็บข้อมูลจากภาคสนาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive)

5. นำเสนอผลการวิจัย โดยจัดทำข้อมูลในรูปแบบของโครงการวิจัย และบทความวิจัยเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 3 ด้าน ได้แก่

5.1 ขอบเขตด้านระยะเวลาของข้อมูล

ศึกษานาฏกรรมในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยตั้งแต่อดีต จนถึง พ.ศ. 2564

5.2 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ทำการวิจัย

เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 ถึง เดือนตุลาคม พ.ศ. 2564 รวมระยะเวลาดำเนินงาน 1 ปี

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม

5.3.1 ชุมชนบ้านขาม ตำบลเป็นสุข อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยไม่ได้มีการผสมผสานและกลมกลืนกับวัฒนธรรมอื่น และยังคงรักษาประเพณีเรื้อมตรดและปฏิบัติต่อเนื่องทุกปี อีกทั้งในช่วงระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจชุมชนที่จะปฏิบัติประเพณีเรื้อมตรดซึ่งพบว่าชุมชนแห่งนี้จัดประเพณีสงกรานต์ในช่วงวันที่ 5-12 เมษายน พ.ศ. 2564 จึงคัดเลือกเป็นพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในประเด็นเรื่องเรื้อมตรดรูปแบบดั้งเดิม

5.3.2 ชุมชนบ้านดงมัน ตำบลโคโค อำเภोजเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นชุมชนกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยได้รับการประกาศจากจังหวัดสุรินทร์ให้เป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมกันตริ้ม มีการปฏิบัติประเพณีเรื้อมตรดอย่างต่อเนื่องและเป็นชุมชนที่มีการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเพณีเรื้อมตรดในปี พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นพื้นที่ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในประเด็นเรื่องเรื้อมตรดรูปแบบในภาวะทันสมัย

ผลการวิจัย

นาฏกรรมพื้นบ้านสุรินทร์ เป็นอีกรัตนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ยังให้คุณค่าทางด้านต่าง ๆ แก่มนุษย์ในสังคมอีกด้วย คือ เพลงพื้นบ้าน นอกจากจะใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังถือเป็นอาหารสำหรับจิตใจ ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของอารมณ์ ทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ช่วยให้สภาพของจิตใจดีขึ้น เพลงพื้นบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นและบ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่นและชาติต่าง ๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติของตน เป็นสิ่งที่สร้างความนิยมที่ดีให้ชุมชน เพลงพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละท้องถิ่น แต่ละชาติในเรื่องต่าง ๆ เช่น วิธีการดำรงชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ภาษา เครื่องดนตรี และอื่น ๆ เพลงพื้นบ้านเป็นกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เช่น เรือมตรด การละเล่นพื้นบ้านของชาวสุรินทร์ ซึ่งเป็นการร่วมมือร่วมใจแสดงความสามารถของสังคมโดยรวมกันเล่น ร้อง แท้เป็นขบวน และทำให้ได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ประเพณีของสังคมได้ทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความเป็นมิตร เกิดความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Khamsoa, 1997, p. 2)

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงนาฏกรรมในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย คือ เรือมตรดในภาวะทันสมัย ซึ่งศึกษาในช่วงการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในยุควิกฤตจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่มีผลกระทบต่อประเพณีของชาวเขมรถิ่นไทย และการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพื่อการพัฒนาให้คงอยู่ในสภาวะทางสังคม เรือมตรด หรือ รำตรุษ เป็นการรำและเล่นเพลงพื้นบ้านที่มีมาแต่โบราณของคนกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยในพื้นที่อีสานใต้ ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสุรินทร์ เรือมตรดของแต่ละพื้นที่มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป ด้วยบริบทแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่ สอดคล้องกับการศึกษาของสุรัชย์ พิรักษาพบว่าเรือมตรดจะมีให้พบเห็นเฉพาะแถบ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ ที่พูดภาษาล้านไทย-เขมร เท่านั้น โดยเนื้อหาการร้องทำนอง อาจจะแตกต่างกันไปในแต่ละสภาพของท้องถิ่น แต่มีจุดประสงค์เดียวกันคือ เพื่อเป็นการอนุรักษ์กิจกรรมทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นชาวไทยเชื้อสายเขมรให้คงอยู่ไว้และเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทราบ เพื่อจะได้ไม่หายสาบสูญไปกับกาลเวลา รวมถึงเพื่อให้พืชผลทางการเกษตรที่จะเพาะปลูกในฤดูกาลที่จะถึงมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนเงินที่ได้จากการเรียไร จะนำไปมอบถวายวัด เพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและ

บางส่วนนำมาใช้พัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคในชุมชน (Phiraksa, 2019) เรือมตรดของกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาตามขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนบ้านขาม-เป็นสุข ตำบลเป็นสุข อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ และ ชุมชนบ้านดงมัน ตำบลคอคโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่ามีรูปแบบของเรือมตรด ดังนี้ ก่อนที่จะทำการเล่นเรือมตรด อันดับแรกมีการเตรียมความพร้อมขององค์ประกอบในการเล่น โดยองค์ประกอบของการเล่นเรือมตรด ประกอบด้วย

ตั้งเคา คือ หัวหน้าคณะรำที่จะเป็นคนนำขบวนพื่อนรำไปตามบ้านเรือนเพื่อขอรับบริจาค มีความสามารถสวดมนต์เพื่อทำนํ้ามนต์ประพรมอวยพรให้แก่ละบ้าน ที่ต้อนรับขบวนตรุษได้ ซึ่งเป็นผู้ชายที่มีความรู้ในด้านประเพณีของชุมชนและชุมชนยอมรับในเป็นผู้นำทางกิจกรรมทางวัฒนธรรม

พ่อเพลง แม่เพลง คือ ผู้นำร้องเพลงตรด ภาษาที่ใช้เป็นหลักในการขับร้อง คือ ภาษาเขมรถิ่นไทย และร้องภาษาไทยในบางบทหรือตามอารมณ์ร่วมของพ่อเพลง แม่เพลง

ลูกคู่ คือ ทุกคนที่ร่วมขบวนเรือมตรด ต้องร้องรับตามคำร้องของพ่อเพลงแม่เพลงและพื่อนรำประกอบ

นักดนตรี คือ กลุ่มผู้ชายที่มีความสามารถในการตีกลองกันตรึม เล่นซอกันตรึม และเครื่องประกอบจังหวะได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ กรับ โดยที่เครื่องดนตรีหลัก คือ กลองกันตรึม ภาษาเขมรถิ่นไทยเรียกว่า สักวล

เมื่อถึงวันและเวลานัดหมายที่จัดเรือมตรด องค์ประกอบครบเรียบร้อยแล้ว จึงเริ่มด้วยพิธีไหว้ครูเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่คณะพื่อนรำ และเริ่มตั้งขบวนพื่อนรำ โดยมีตั้งเคา หรือหัวหน้าคณะเดินถือพานดอกไม้หน้าขบวน ตามด้วยพ่อเพลง แม่เพลง และร้องคู่ตั้งแถวเป็นขบวน มีนักดนตรีเดินตาม โดยเครื่องดนตรีหลัก คือ กลองกันตรึม เป็นเครื่องทำจังหวะ และมีซอกันตรึมเป็นเครื่องกำกับทำนอง เมื่อคณะเรือมตรดเริ่มต้นที่วัด แล้วเดินไปตามบ้านเรือนต่าง ๆ ในชุมชน เมื่อถึงบ้านหลังใด พ่อเพลง แม่เพลง เริ่มร้องเพลงตรดเพื่อบอกกล่าวถึงสาเหตุในการพื่อนรำครั้งนี้ บอกกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์ ขออนุญาตเข้าบ้านเพื่อร้องรำ ตามด้วยบทเพลงร้องเกี่ยวพาราสี และจบด้วยบทเพลงร้องอวยพรเจ้าของบ้าน เป็นต้น จากนั้นคณะเรือมตรดก็จะเดินไปบ้านหลังถัดไปเรื่อย ๆ เจ้าของบ้านแต่ละหลังที่คณะเรือมตรดเข้าไปขอรับบริจาค จะเตรียมนํ้าดื่ม หมากพลู และปัจจัยเพื่อบริจาคให้กับคณะเรือมตรด เมื่อครบ

ทุกหลังคาเรือนแล้วนั้น คณะเรือมตรดนำปัจจัยไปถวายพระสงฆ์เป็นอันเสร็จสิ้น
เรือมตรด

การร้องและรำเพลงตรดซึ่งเนื้อหาสาระเป็นสิ่งที่พ่อเพลง แม่เพลงได้ใช้ร้อง
สืบทอดกันมา โดยจดจำและถ่ายทอดแบบมุขปาฐะมาหลายชั่วอายุคน ผู้วิจัยยกตัวอย่าง
เนื้อเพลงเรือมตรดในรูปแบบดั้งเดิม ดังนี้

แม่เพลง : ตรดขณุม โมเฮย ตรดขณุม โมคดลเฮย

ลูกคู่ : ตรดขณุม โมเฮย ตรดขณุม โมคดลเฮย

(แปล : คณะเรือมตรดของข้าพเจ้ามาถึงแล้ว)

แม่เพลง : แชรกเฮา กะเวียกะเวีย แชรกเฮา มะจะปะเตียะ

ลูกคู่ : แชรกเฮากะเวีย กะเวียแชรกเฮา มะจะปะเตียะ

(แปล : ร้องเรียกเจ้อยู่แล้ว เรียกเจ้าของบ้าน)

แม่เพลง : รับตะตุล ตรดพอง ขณุมโมปีซงาย

ลูกคู่ : รับตะตุล ตรดพอง ขณุมโมปีซงาย

(แปล : ออกมาต้อนรับคณะตรด ข้าพเจ้ามาจากที่ไกล)

แม่เพลง : รุมจูยเทอบอน ถวายจตุปัจจัย

ลูกคู่ : รุมจูยเทอบอน ถวายจตุปัจจัย

(แปล : ร่วมช่วยทำบุญ ถวายจตุปัจจัย)

แม่เพลง : เทอบอนทม ชนำทะเมีย ทำนุบำรุงศาสนา

ลูกคู่ : เทอบอนทม ชนำทะเมีย ทำนุบำรุงศาสนา

(แปล : ทำบุญครั้งใหญ่ปีใหม่ ทำนุบำรุงศาสนา)

แม่เพลง : ออยเรีร คะเนีย นินา บานเกิด กะแซเทีย

ลูกคู่ : ออยเรีร คะเนีย นินา บานเกิด กะแซเทีย

(แปล : ขอให้ทุกคนในที่นี้ ได้เป็นเศรษฐีถ้วนหน้ากัน)

ความหมายโดยรวมของบทเพลงเรือมตรดแบบดั้งเดิมคือ กล่าวขออนุญาต
เจ้าของบ้าน เพื่อขอเข้าไปร้องรำ ขอรับบริจาค ขอให้เจ้าของบ้านได้ออกมาต้อนรับ
คณะเรือมตรดที่เดินทางมาไกลด้วยความยินดีปรีดา ร่วมทำบุญถวายจตุปัจจัย เป็นการ
ทำบุญครั้งใหญ่ในวันปีใหม่ (ตรุษสงกรานต์) ร่วมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ปัจจัยเป็น
เงินหมื่น เงินแสน หรือเงินล้าน ตามกำลังศรัทธา ท้ายสุดขอให้ทุกคนที่มีจิตศรัทธา
ได้เป็นมหาเศรษฐีถ้วนหน้ากัน

ภาพที่ 1 เรือมตรรรูปแบบดั้งเดิมของชุมชนบ้านขาม ตำบลเป็นสุข
อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์

นาฏกรรมพื้นบ้านสุรินทร์ มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่มีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญให้เปลี่ยนไปในรูปแบบแนวทางการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์ และการสืบทอด สิ่งสำคัญคือการปรับตัวของนาฏกรรมพื้นบ้านให้ดำรงอยู่ในสังคมเขมรถิ่นไทย เพื่อเท่าทันกระแสสังคมตลอดมาจวบจนปัจจุบัน โดยมีสถาบันและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบดูแล สนับสนุน ส่งเสริม เช่น ภาครัฐ มีการส่งเสริมการจัดประกวดการแสดงพื้นบ้าน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น สถาบันการศึกษา มีการส่งเสริมนาฏกรรมพื้นบ้านจัดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับนาฏกรรมพื้นบ้าน เช่น สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ โรงเรียนบ้านดงมัน อำเภอเมือง โรงเรียนสินรินทร์วิทยา อำเภอเขวาสินรินทร์ โรงเรียนสุรวิทยาคาร อำเภอเมือง และโรงเรียนประสาทวิทยาคาร อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมส่งเสริมนาฏกรรมพื้นบ้านและนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา เช่น สาขาวิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ภาควิชาศิลปะการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานตอนใต้ และสถาบันการศึกษาสังกัดสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

เช่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชานาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานใต้ และการสร้างสรรค์การแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ที่เกี่ยวกับเรือบตรด เช่น การแสดงชุด เรือบจรีงถึงตรด ผลงานสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา เป็นต้น อีกทั้งกลุ่มนักวิชาการ กลุ่มนักวิจัย ที่ทำการศึกษาในระดับการศึกษาต่าง ๆ มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อนำไปประกอบเป็นหลักฐานเอกสารทางวิชาการและเป็นประโยชน์ทางการศึกษาเกี่ยวกับนาฏกรรมพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย

นาฏกรรมพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทยในภาวะทันสมัย ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาให้สอดคล้องกับภาวะทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนานาฏกรรมพื้นบ้านแบบดั้งเดิมให้เป็นรูปแบบที่มีแบบแผนขั้นตอนการนำเสนออย่างนาฏศิลป์ตามระบบการศึกษาระดับต่าง ๆ นาฏกรรมพื้นบ้านเขมรถิ่นไทยที่มาจากประเพณีสงกรานต์ที่พัฒนาไปตามภาวะทันสมัย เช่น เรือบอันเร มีการพัฒนารูปแบบการแสดงจากการเล่นกระທบสากของชาวเขมรถิ่นไทยในประเพณีสงกรานต์ ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่เป็นชุดการแสดงเรือบอันเร ดังที่กัคกวินทร์ จันท์ทอง (Chantong, 2004) ได้ศึกษาพัฒนาการเรือบอันเร พบว่า เรือบอันเรเป็นชุดการแสดงที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ปรับเปลี่ยนจากการละเล่นพื้นบ้านให้เป็นศิลปะการแสดง การหิบบั๊มรูปแบบลีลาทางนาฏศิลป์แบบกรมศิลปากรเข้ามาผสมเพิ่มทำรำ การปรับปรุงทำรำให้มีแบบแผนทางนาฏศิลป์ด้วยการปรับลีลาทำรำให้อ่อนช้อย ประณีตตามเกณฑ์มาตรฐานของศิลปะการแสดงอย่างที่กรมศิลปากรกำหนด การแตกหน่อต่อแขนงและแปลงรูป เกิดจากนโยบายทางการศึกษาและวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นส่งเสริมนาฏศิลป์พื้นเมือง อีกทั้งนโยบายการท่องเที่ยวที่ส่งผลให้เกิดการพัฒนาให้ทันสมัยแต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เรือบตรดจากนาฏกรรมที่เคยปรากฏเพียงช่วงเทศกาลสงกรานต์และเล่นเฉพาะในชุมชนของชาวเขมรถิ่นไทยเท่านั้น ในภาวะทันสมัยที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงมีการนำเรือบตรด มาปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เกิดเป็นชุดการแสดง สำหรับแสดงในวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม มีการนำเรือบตรดมาจัดอยู่ในรายการแสดง เพื่อนำเสนอถึงเอกลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ รูปแบบของการแสดงเรือบตรด อาจมีการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานนั้น ๆ เช่น การร้องเพลง นักร้องที่เป็นแม่เพลงโดยปกติจะขับร้องโดยใช้ภาษาเขมรสุรินทร์เป็นหลัก แต่เนื่องด้วยกลุ่มนักท่องเที่ยว

เป็นคนต่างถิ่นอาจไม่เข้าใจในภาษาเขมรถิ่นไทย ปัจจุบันนี้ทำให้เริ่มมีการใช้ภาษาไทย ในการขับร้องควบคู่ไปด้วยกัน อีกทั้งความหมายของเนื้อร้องที่ต้องมีความสอดคล้องกับ งานนั้น ๆ เป็นต้น ด้านระบบการศึกษา สถาบันทางการศึกษาในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน มีการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมส่งเสริมนาฏกรรมพื้นบ้าน เช่น โรงเรียนบ้านดงมัน โรงเรียนสุรวิทยาคาร โรงเรียนสินรินทร์วิทยา โรงเรียนประสาท วิทยาคาร และโรงเรียนอื่น ๆ ในจังหวัดสุรินทร์ มีการนำเอาเรื่อมตรดไปพัฒนา ปรับเปลี่ยน ประดิษฐ์สร้างกระบวนท่ารำ เนื้อเพลง ขึ้นมาใหม่ เพื่อนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ตาม วาระโอกาสของโรงเรียน เช่น การประเมินผลงานของโรงเรียน งานประจำอำเภอ งานประจำจังหวัด และงานเทศกาลทั่วไปที่นอกเหนือจากประเพณีสงกรานต์ อีกทั้ง ใช้ในการประกวดการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น สถาบันทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะสาขาวิชาศิลปการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านภาคอีสาน ด้วยหลักสูตร ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ พัฒนา สืบทอด สร้างสรรค์ ทางด้านนาฏกรรมพื้นบ้าน เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา อีกทั้งสถาบันการศึกษาอื่น ๆ โดยให้บัณฑิตนักศึกษาได้ค้นคว้าและลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อ รวบรวมข้อมูลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเรื่อมตรดดั้งเดิม เพื่อสร้างประสบการณ์ เรียนรู้และนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลงานทางด้านการแสดงสร้างสรรค์ในชุดต่าง ๆ เช่น เรื่อมเจี๊ยงสิ่งตรด ผลงานสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา เรื่อมตรด แคนเจต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และนำการแสดงเรื่อมตรด เพื่อมาสอบทักษะ การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองในระดับขั้นปัสุดท้าย (SOLO) เรื่อมตรดเป็นนาฏกรรมจาก ประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยที่ถูกนำไปถ่ายทอด พัฒนา ปรับเปลี่ยน และสร้างสรรค์ กระบวนท่ารำและเนื้อหาขึ้นมาใหม่ ซึ่งยังคงเอกลักษณ์เรื่อมตรดของกลุ่มวัฒนธรรม เขมรถิ่นไทยท่ามกลางปัจจัยและวัตถุประสงค์ของการนำไปประยุกต์ใช้ และปรับปรุงแบบ ให้คงอยู่ในภาวะทันสมัย

ภาพที่ 2 เรือมจริงสิงตรต โดยวิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา ในงานนิทรรศการพระราชพิธี
ถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ณ มณฑลพิธีท้องสนามหลวง วันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

นาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย เช่น เรือมอันเร เรือมตรต ที่ได้รับการพัฒนา ปรับเปลี่ยน และประดิษฐ์ประกอบสร้างขึ้นใหม่ตามผลวิจัยข้างต้นนั้น ด้วยสภาพสังคมและการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรม ส่งผลให้มีการพัฒนารูปแบบของเรือมตรต นำเสนอในรูปแบบสื่อสังคมออนไลน์ การบันทึกเพลงและภาพเคลื่อนไหวประกอบเพลง โดยบันทึกด้วยเครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อนำเสนอเผยแพร่ในช่อง YouTube และในเชิงธุรกิจเป็นการบันทึกเพลงและการแสดงพื้นบ้านจำหน่าย เช่น ค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด เป็นค่ายเพลงที่บันทึกและสร้างสรรค์เพลงและการแสดงพื้นบ้านอีสานใต้ ทั้งเผยแพร่แบบไม่แสวงหาผลกำไรและจัดจำหน่ายรูปแบบธุรกิจบันเทิง โดยที่ลิขสิทธิ์เป็นของ นายไฟโรจน์ โสนาพูน การเผยแพร่เรือมตรตของค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด ขับร้องโดย ศิลปินในสังกัด คือ สมานชัย เสียงระทม เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2561 และ หนึ่ง ฤทัย-สาธิต เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2564 โดยที่การบันทึกการแสดงของศิลปินหนึ่ง ฤทัย-สาธิต มีการบันทึกภาพเคลื่อนไหวการแสดงประกอบด้วย แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของธุรกิจบันเทิงที่นำเอานาฏกรรมพื้นบ้านในประเพณีสงกรานต์มาเผยแพร่ และประยุกต์ใช้ ถือเป็นอีกรูปแบบและแนวทางในการรักษาเรือมตรตให้เข้ากับภาวะทันสมัย

#รำดรด #ramtrod #หนึ่งฤทัยสาธิต

กันดรัมรำดรด [ramtrod MV] หนึ่งฤทัย สาธิต ไพโรจน์ชาวกัด KhmerSurin กันดรัมสรินทร

การดู 142,906 ครั้ง • 2 เม.ย. 2021

👍 1.5 พัน 👎 93 ➡ แชร์ ➡ บันทึก ...

ภาพที่ 3 เรือมตรด ขับร้องโดยหนึ่งฤทัย-สาธิต มีการแสดงเรือมตรดแบบดั้งเดิมประกอบ
เผยแพร่ในช่อง YouTube

Adapted from Pairot Sound, Retrieved June 1, 2021,

from <https://www.youtube.com/watch?v=8RqbrdnDNVA&t=15s>

ช่วงปลายปี พ.ศ. 2562 เกิดการระบาดทั่วของโควิด-19 เป็นการระบาด
ทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19; โควิด-19)
โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562
โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่นเมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลก
ได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศในวันที่ 30
มกราคม 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาด ในวันที่ 11 มีนาคม 2563 (Wikipedia,
2019) การระบาดไปทั่วในวงกว้างของโรคโควิด19 และวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยง
กับสถานการณ์นี้ ทำให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวงในระดับโลกและระดับท้องถิ่น
ผลกระทบทางสุขภาพเศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นกับกลุ่มคนทุกกลุ่ม แต่บ่อนทำลาย
กลุ่มประชากรเปราะบางมากที่สุด ซึ่งรวมถึง คนยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เยาวชน และ
กลุ่มคนชาติพันธุ์ วิกฤตทางโรคระบาดและเศรษฐกิจกระทบต่อกลุ่มประชากรเปราะบาง
อย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งอาจจุดชนวนให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและความยากจนมากขึ้น

วิกฤตโลกในครั้งนี้ต้องการการประสานงาน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและนโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ (EPI-WIN, 2020)

การแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนาตั้งแต่ พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันส่งผลกระทบต่อทุกด้านของสังคมโลก กระทั่งปัจจุบันยังไม่สามารถยับยั้งการระบาดของเชื้อไวรัสนี้ได้ การระบาดแต่ละรอบในประเทศไทย สร้างความวิตกกังวล ความเดือดร้อนให้กับสังคมอย่างมาก การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และมาตรการป้องกัน การแพร่ระบาดโรคติดต่อตามประกาศของภาครัฐ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการรวมตัวกันของผู้คน ต้องมีมาตรการและแนวทางปฏิบัติ การสร้างกฎระเบียบเพื่อป้องกันและสร้างความปลอดภัยที่เข้มงวดมากขึ้นหลายเท่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลกระทบต่อในช่วงเทศกาลสงกรานต์ประจำปี พ.ศ. 2564 มีการปรับรูปแบบกิจกรรมและแนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด บางชุมชนของจังหวัดสุรินทร์มีการจัดประเพณีสงกรานต์ ซึ่งจัดเพียงกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อของชุมชน เช่น การก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ โดยงดการเล่นน้ำสงกรานต์ ภายใต้มาตรการและแนวทางปฏิบัติ

ชุมชนบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย โดยการลดกิจกรรมเล่นน้ำสงกรานต์ ก่อเจดีย์ทราย และการเล่นเพลงมหรสพต่าง ๆ โดยชุมชนบ้านดงมันได้ปรับวิถีชีวิต ประเพณี และนาฏกรรม ให้เข้ากับภาวะทันสมัยและสังคมที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ที่ติดต่อสื่อสารเข้าถึงผู้คนในวงกว้างได้มากขึ้นและรวดเร็ว เรือมตรดของชุมชนบ้านดงมันได้มีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงรูปแบบการร้องและการรำ เรือมตรดให้มีรูปแบบที่พออน่าอย่างมีระเบียบเหมือนกัน นิตหมายจำนวนและลำดับของท่ารำ มีการฝึกซ้อมเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง และนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ ช่องทาง Facebook ด้วยการเผยแพร่ภาพไลฟ์สด และเปิดรับการบริจาคเงินด้วยการโอนเข้าบัญชีธนาคาร ซึ่งต่างไปจากรูปแบบดั้งเดิมของเรือมตรดที่ต้องเดินขอรับบริจาคไปตามบ้านเรือน และท่ารำ บทร้อง ขึ้นอยู่กับปฏิภาณไหวพริบของพ่อครูแม่ครูเพลง และลูกคู่ที่ร้องรำและพ้อนรำประกอบขบวน ประการสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของสังคม และการสื่อสารสังคมออนไลน์ ที่เป็นปัจจัยให้ชุมชนได้พัฒนารูปแบบของนาฏกรรมพื้นบ้านให้อยู่คู่กับสังคมในภาวะทันสมัย

การปรับปรุงทางวัฒนธรรมของเรือมตรดในอดีตกับเรือมตรดในภาวะ

ทันสมัยมีความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมของคน ในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวการณ์และสภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ การปรับปรุงทางวัฒนธรรมในด้านจุดมุ่งหมายของเรือมตรานั้นมีการเปลี่ยนแปลง ให้เข้ากับมูลเหตุของแต่ละชุมชนและผู้ที่น่าไปใช้ คือ เรือมตรของชุมชนบ้านขาม เรือมตรของชุมชนบ้านดงมัน เรือมตรของวิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา และเรือมตรของค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่เหมือนกันคือ การร้องและรำเพื่อ บอกกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์และการแสวงหาจุดปัจจัยเพื่อสาธารณประโยชน์ซึ่งมี วัตถุประสงค์สำคัญ จุดมุ่งหมายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่เช่น ชุมชนบ้านดงมัน จัดเรือมตรขึ้นเพื่อหา งบประมาณสมทบทุนในการสร้างโดมให้กับโรงเรียนบ้านดงมัน ส่วนวิทยาลัยนาฏศิลป นครราชสีมา มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านสงกรานต์ในรูปแบบ การแสดงนาฏศิลป์ และค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอเพลงเรือ มตรผ่านสื่อออนไลน์และบันทึกเสียงเพลงอย่างมีระบบ การปรับปรุงทางวัฒนธรรม ในด้านสาระของเพลงเรือมตร ชุมชนบ้านขามยังคงรักษาเพลงและสาระในการร้อง ที่บอกกล่าวถึงประเพณีสงกรานต์ การร้องอวยพรให้กับเจ้าของบ้าน ชุมชนบ้านดงมัน มีการปรับเปลี่ยนสาระของเพลงที่นำเสนอถึงเจตนาในการร้องเล่นเรือมตรเพื่อหา งบประมาณในการสร้างโดมโรงเรียน ส่วนวิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมามีการประพันธ์ เนื้อเพลงขึ้นใหม่ที่มุ่งสาระในการเกี้ยวพาราสีการเล่นเพลงช่วงสงกรานต์ และค่ายเพลง ไฟโรจน์ชาวดมีการประพันธ์เนื้อเพลงขึ้นใหม่และผสมผสานเนื้อเพลงแบบดั้งเดิม การ ปรับปรุงทางวัฒนธรรมในด้านเครื่องดนตรีเรือมตร ชุมชนบ้านขาม ชุมชนบ้านดงมัน และวิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา ใช้เครื่องดนตรีแบบดั้งเดิมคือ ซอกันตรึม 1 คัน กลองกันตรึม 1 คู่ และฉิ่ง ฉาบ กรับ ค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวดใช้เครื่องดนตรีสากล มาผสมวงกันตรึมแบบดั้งเดิม คือ กีตาร์ไฟฟ้า คีย์บอร์ดอิเล็กทรอนิกส์ และกลองชุด และ ยังคงใช้ทำนองเพลงเรือมตรแบบดั้งเดิม การปรับปรุงทางวัฒนธรรมในด้านเครื่อง แต่งกาย ชุมชนบ้านขาม ชุมชนบ้านดงมัน และค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด มีการดัดแปลง รูปแบบเครื่องแต่งกายที่เป็นไปตามสมัยนิยม และเป็นไปตามความนิยมของผู้สวมใส่ ยังคงนุ่งผ้าไหมพื้นบ้านและสวมเสื้อหลากสี สวมหมวก หัตถดอกไม้ ประแป้งและขมิ้นส่วน วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา มีการปรับปรุงเครื่องแต่งกายโดยสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ใช้ทุน วัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย ในการนุ่งผ้าไหม ประดับด้วยเครื่องเงิน เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย และการปรับปรุงทางวัฒนธรรม

ในการนำเสนอหรือรูปแบบการแสดงเรือบตรด ชุมชนบ้านขามยังคงรักษารูปแบบเรือบตรดแบบดั้งเดิม คือ การร้องและรำไปตามบ้านทุกหลังคาเรือนในชุมชน โดยมีจุดเริ่มและจุดสิ้นสุดเรือบตรดที่วัด ชุมชนบ้านดงมันมีการปรับปรนรูปแบบเรือบตรดโดยนำเสนอแบบใหม่ด้วยสื่อออนไลน์ทางเฟซบุ๊ก ซึ่งร้องและรำอยู่ที่โรงเรียนไม่ได้เคลื่อนขบวนไปตามชุมชน วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา มีการนำเสนอในรูปแบบนาฏศิลป์ คือ การประดิษฐ์การแสดงที่กำหนดท่ารำ เวลา เพลง และเครื่องแต่งกาย ส่วนค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด มีการบันทึกเพลงและการแสดง นำเสนอในช่องยูทูบให้เข้าชมได้ตลอดเวลา การปรับปรนเรือบตรดของแต่ละพื้นที่เพื่อให้เข้ากับสังคมทั้งของเดิมและของใหม่ ดัดแปลง เลือกรร ปรับปรุง และมีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมดั้งเดิม

สรุปผลการวิจัย

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา (covid-19) รัฐบาลไทยได้ประกาศมาตรการป้องกันและเฝ้าระวังและแนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดกิจกรรม โดยจำกัดกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมไม่เกิน 50 คน การสวมใส่หน้ากากป้องกันการแพร่ระบาด และรับเชื้อ เป็นสิ่งที่ทุกคนและทุกพื้นที่พึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อลดอัตราความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของเชื้อไวรัสโคโรนา การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมจึงต้องอยู่ภายใต้มาตรการและแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันความเสี่ยงของการแพร่ระบาดของโรคติดต่อและการรวมตัวของคนหมู่มาก ประเพณีสงกรานต์ใน พ.ศ. 2563 จัดจัดงานสงกรานต์ในทุกระดับ งดการเดินทางกลับภูมิลำเนา ใช้การสื่อสารผ่านทางโทรศัพท์ หรือช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ การจัดประเพณีสงกรานต์ใน พ.ศ. 2564 เริ่มมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังคงยกเว้นการเล่นน้ำสงกรานต์ โดยชุมชนที่จัดประเพณีสงกรานต์ เช่น สรงน้ำพระ ก่อเจดีย์ทราย หรือพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน ต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด ทุกคนต้องสวมใส่หน้ากากอนามัยและปฏิบัติตามคำแนะนำของกระทรวงสาธารณสุขอย่างเคร่งครัด ช่วงประเพณีสงกรานต์ใน พ.ศ. 2564 ชุมชนเขมรถิ่นไทยในจังหวัดสุรินทร์ได้มีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ลดทอนกิจกรรมและจำกัดจำนวนคนที่เข้าร่วมงาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบประเพณี พิธีกรรม และนาฏกรรมที่อยู่ในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน

เรือบตรดในประเพณีสงกรานต์ของชุมชนบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอมือง

จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ในปี พ.ศ. 2564 โดยที่ปี พ.ศ. 2563 จัดกิจกรรมทุกอย่าง การจัดกิจกรรมประเพณีสงกรานต์ของชุมชนบ้านดงมัน ได้ปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาด โดยทั้งจัดกิจกรรมเล่นน้ำสงกรานต์ ก่อเจดีย์ทราย สรงน้ำพระ ในปีพ.ศ. 2564 ชุมชนบ้านดงมันได้จัดกิจกรรมพร้อมตรด โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ให้เข้ากับวิถีสมัยใหม่ มูลเหตุที่เป็นปัจจัยสำคัญให้ชุมชนบ้านดงมันต้องจัดการร้องรำพร้อมตรดขึ้น โฆสิต ดีสม (Deesom, 2021) ให้สัมภาษณ์ว่า ทางโรงเรียนบ้านดงมัน ตำบลโคโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ ได้มีโครงการสร้างโดมโรงเรียนและหยุดชะงักช่วงโควิดระบารอบที่ 1 ล่วงเลยผ่านมาจนถึงปี พ.ศ. 2564 โควิดระบารอบที่ 3 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงมันและคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาได้มีการจัดการประชุมระหว่างโรงเรียนและในชุมชนเกี่ยวกับวิธีการเร่งแก้ไขปัญหาเพื่อให้โครงการสร้างโดมโรงเรียนได้ดำเนินการต่อไปและเสร็จสิ้นอีกครั้งวิธีการจัดหางบประมาณในการสร้างโดม ซึ่งงบประมาณที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ ผู้เข้าร่วมการประชุมจึงได้เสนอแนวทางในการหาทุนสร้าง ด้วยการขอรับบริจาคจากผู้ที่มีจิตศรัทธา ในทั้งนี้อาจเป็นคนในชุมชน ญาติพี่น้องบ้านใกล้เคียง ศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านดงมันและผู้มีจิตศรัทธาในการร่วมทำบุญ ซึ่งตรงกับช่วงเทศกาลปีไหมไทยหรือเทศกาลสงกรานต์ ดังนั้นจึงนำพร้อมตรดมาเป็นช่องทางช่วยเสริมในเรื่องของการขอรับบริจาคและเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดดังกล่าว ทำให้พร้อมตรดที่จัดชวนเพื่อนรำแห่ไปตามบ้านเรือนเพื่อขอรับบริจาค หากจัดรูปแบบเดิมจะเป็นความเสี่ยงต่อการติดเชื้อและแพร่กระจายของโรคติดต่อไวรัสโคโรนา ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความคิดและเสนอรูปแบบของพร้อมตรดรูปแบบใหม่ คือ การเล่นพร้อมตรดรูปแบบออนไลน์โดยอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ที่มีบทบาทมากที่สุดสำหรับการสื่อสารและรับรู้ข่าวสารอย่างกว้างขวางและเท่าทันกันอย่างรวดเร็ว มาเป็นช่องทางในการจัดกิจกรรมพร้อมตรดครั้งนี้ ในที่ประชุมลงมติสรุปจัดกิจกรรมพร้อมตรดแบบออนไลน์ และกำหนดวันในการดำเนินการ คือ วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2564 ณ โรงเรียนบ้านดงมัน ตำบลโคโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ โดยจำกัดจำนวนคนไม่เกิน 50 คน และผู้ร่วมกิจกรรมต้องรักษาระยะห่าง และสวมใส่หน้ากากป้องกันโรคตลอดเวลา

เริ่มตรศร (ออนไลน์) โรงเรียนบ้านดงมัน เพื่อหาทุนสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ผ่านมาตรการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และได้รับการอนุญาตจากนายอำเภอเมืองสุรินทร์ กำนันตำบลคอโค ผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่บริการโรงเรียนบ้านดงมัน หากท่านมีจิตศรัทธาสามารถ inbox เข้ามาในเพจน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ เพื่อสอบถามรายละเอียดในการร่วมสมทบทุนได้เลยคะ

ภาพที่ 4 เริ่มตรศรออนไลน์ ผ่าน Facebook NGน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์ เพื่อหาทุนสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน

Adapted from <https://www.facebook.com/Npsurin/>

เริ่มตรศรรูปแบบออนไลน์ของชุมชนบ้านดงมัน ที่จัดกิจกรรมขึ้นเพื่อหาทุนสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ผ่านมาตรการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และได้รับการอนุญาตจากนายอำเภอเมืองสุรินทร์ กำนันตำบลคอโค และผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนบ้านดงมันให้จัดกิจกรรมเริ่มตรศรออนไลน์ ผู้ชมการแพร่ภาพออนไลน์สามารถบริจาคเข้าบัญชีโรงเรียนหรือหักข้อความเพื่อขอข้อมูลการโอนเงินสมทบทุนสร้างโดมโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเริ่มตรศรของชุมชนบ้านดงมัน เป็นการปรับรูปแบบการทำกิจกรรมจากเดิมต้องเดินขบวนฟ้อนรำไปตามหมู่บ้านเพื่อขอรับบริจาค ปรับเปลี่ยนมาเป็นการฟ้อนรำอยู่ที่โรงเรียนที่เดียวไม่มีการเคลื่อนย้ายผู้คนไปที่อื่น โดยใช้ช่องทางสื่อสารสังคมออนไลน์ นอกจากผู้คนในชุมชนยังมีผู้คนในโลกออนไลน์สามารถรับรู้ถึงกิจกรรมที่จัดขึ้นและ

ร่วมบริจาคสมทบทุนได้ รูปแบบเรื่อมตรดที่เปลี่ยนไปให้เข้ากับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของสังคมแห่งการติดต่อสื่อสาร แต่เนื้อหาสาระและจุดมุ่งหมายยังคงเป็นแบบเดิม คือ มุ่งหาปัจจัยเพื่อทำนุบำรุงวัด โรงเรียน และชุมชน

ภาพที่ 5 เรื่อมตรดออนไลน์ ผ่าน Facebook NGน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์
เพื่อหาทุนสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน

Adapted from <https://www.facebook.com/Npsurin/>

เรื่อมตรดรูปแบบออนไลน์ของชุมชนบ้านดงมันแสดงให้เห็นถึงแนวคิดวิธีการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาสู่สภาวะทางสังคมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย (Conceptualized Frame on Modernization Theory) การพัฒนาในแง่ของสติปัญญาและความรู้สึกนึกคิดของคน ตามแนวทฤษฎีภาวะทันสมัยนั้นมีความสำคัญมาก โดยมองว่าในสังคมล้าหลังนั้น คนในสังคมมีโอกาสรู้และเผชิญกับปัญหาในสังคมหรือท้องถิ่นที่คนต้องประสบต่อไปในอนาคต การที่มีโอกาสค้นคิดวิธีหรือสิ่งใหม่ในสังคมสมัยใหม่นั้น ปัญหาพื้นฐานของมนุษย์และความสัมพันธ์ต่อกันไม่ได้เปลี่ยนไป หากแต่คนในสังคมต้องเผชิญในสภาพที่ต่างกันไป ความแตกต่างที่สำคัญ คือ ในสังคมคนสมัยใหม่มีเสถียรภาพทางด้านบรรทัดฐาน (Norms) และรูปแบบของการดำเนินชีวิต (Pattern of Life) เปลี่ยนไปในยุคสมัยใหม่ด้วยเหตุผลที่มีการนำความรู้เชิงวิทยาศาสตร์เชิงสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาให้เกิดความรู้ทางด้านสติปัญญาต่อการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดภาวะทันสมัย (Contemporary

Community Development, 2017) วันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2564 ได้มีเรื่อมตรดออนไลน์ ณ โรงเรียนบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมืองจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อเป็นช่องทางในการช่วยระดมทุนสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน 2. เพื่อเป็นการร่วมทำบุญในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย 3. เพื่ออนุรักษ์เรื่อมตรดที่มีปฏิบัติมาอย่างช้านานและพัฒนาให้คงอยู่คู่กับสภาวะทางสังคมอย่างเหมาะสม และ 4. เพื่อเป็นกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและลดความตึงเครียดจากมาตรการต่าง ๆ และสภาพเศรษฐกิจ

ภาวะทันสมัยส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของเรื่อมตรด นาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยของชุมชนบ้านดงมัน ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ที่มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยและเครื่องมือการติดต่อสื่อสาร การนำเรื่อมตรดมาพัฒนา ปรับรูปแบบจากบริบทเดิมที่เคยปฏิบัติทุกปีนั้น เป็นอีกแนวทางในการเผยแพร่ต่อสาธารณชนในวงกว้างขึ้น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอและจัดระเบียบของกระบวนการทำร่ำ เนื้อหาสาระ และจุดมุ่งหมายที่ยังคงรักษาแก่นแท้ของนาฏกรรมพื้นบ้านเรื่อมตรด คือ การร้องและรำในช่วงตรุษสงกรานต์ เพื่อหาปัจจัยมาทำนุบำรุงวัด โรงเรียน และชุมชน ผ่านการฟ้อนรำ ร้องเพลง ที่มีเนื้อหาสาระตามแบบที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระไปตามสถานการณ์ของการแสดงในครั้งนั้น การปรับรูปแบบการแสดงในเข้ากับภาวะทันสมัยอย่างมีความเหมาะสมและยังคงยึดถือคติความเชื่อดั้งเดิมของชุมชนเอาไว้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม เรื่อมตรดออนไลน์ของชุมชนบ้านดงมันเมื่อการปรับรูปแบบการแสดง โดยกำหนดทำร่ำให้เหมือนกัน และปรับเปลี่ยนเนื้อเพลงที่มุ่งถึงสาระสำคัญในเรื่อมตรดครั้งนี้ ที่ต้องการปัจจัยไปสมทบทุนเพื่อสร้างโดมโรงเรียนบ้านดงมัน สำรวม ดิสม ครูเพลงกันตรึมประจำชุมชนบ้านดงมันได้ประพันธ์เนื้อเพลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้เรื่อมตรดในครั้งนี้

แม่เพลง : ตรดโม่งแฉะ เมียนแอตสำคัญ

ลูกคู่ : ตรดโม่งแฉะ เมียนแอตสำคัญ

(แปล : การร้องรำตรุษในวันนี้ ด้วยมีเหตุสำคัญ)

แม่เพลง : โรงเรียนดงมัน กำลังสร้างโดม

ลูกคู่ : โรงเรียนดงมัน กำลังสร้างโดม

(แปล : โรงเรียนบ้านดงมันกำลังสร้างโดม)

แม่เพลง : ออรกุน บองปะโชน ออยบานแต่เจีย

ลูกคู่ : ออรกุน บองปะโอน ออยบานแตเจีย
(แปล : ขอบพระคุณญาติพี่น้อง ขอให้พบแต่ความสุขสวัสดิ์)

แม่เพลง : เทอบอน รุมคะเนีย ออยเมียนซ็อบ เปริดหนา

ลูกคู่ : เทอบอน รุมคะเนีย ออยเมียนซ็อบ เปริดหนา
(แปล : ทำบุญร่วมกันในครั้งนี้ ขอให้มั่งมีและสมปรารถนาถ้วนหน้ากัน)

สาระสำคัญในเพลงเรือมตรครั้งนี้ มีการประพันธ์บทร้องขึ้นใหม่ เพื่อบอกถึงเหตุผลและความมุ่งหมายในการฟ้อนรำครั้งนี้ ดังตัวอย่างบทร้องข้างต้นที่แม่เพลงเริ่มการขับร้องด้วยบอกถึงสาเหตุที่มาฟ้อนรำ การขอรับบริจาคจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เนื่องจากโรงเรียนบ้านดงมันมีการสร้างโดมและยังขาดงบประมาณ จากนั้นจึงร้องเนื้อหาเบ็ดเตล็ดตามภูมิรู้ของแม่เพลง และจบด้วยการร้องขอบคุณผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมบริจาคและอวยพรตามรูปแบบของเรือมตร (Deesom, 2021) การนำเสนอเรือมตรรูปแบบออนไลน์ มีการฝึกซ้อมการฟ้อนรำและให้ผู้รำคนเป็นลูกคู่ร้องรับ พร้อมกับการกำหนดท่ารำและการแต่งกายพื้นบ้านสุรินทร์ เพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นกลุ่มวัฒนธรรมเขมรถิ่นไทย การละเล่นเรือมตรดออนไลน์ คือ พัฒนาการอีกรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงสถานการณ์วิกฤตโรคระบาดไวรัสโคโรนา โดยประชาชนท้องถิ่นและชาวบ้านในชุมชนช่วยกันพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาส เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและการหาช่องทางในการแก้ไข ปรับเปลี่ยนรูปแบบ และการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์นาฏกรรมพื้นบ้านท่ามกลางสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันอย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสามารถเป็นแบบอย่างและแนวทางในการพัฒนานาฏกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่กับสังคมในภาวะทันสมัย

เรือมตรเป็นการร้องรำที่มีการปรับปรนให้เข้ากับสภาพทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน การปรับปรนที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านขาม ชุมชนบ้านดงมัน วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา และค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวด มีการปรับไปตามความรู้ความสามารถและความต้องการของพื้นที่นั้น ๆ ชุมชนบ้านขามยังคงรักษารูปแบบและองค์ประกอบให้คงแบบดั้งเดิม ชุมชนบ้านดงมันใช้เทคโนโลยีในการนำเสนอเพื่อเข้าถึงผู้คนในโลกออนไลน์ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมาพัฒนาให้เป็นรูปแบบนาฏศิลป์สร้างสรรค์นำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และค่ายเพลงไฟโรจน์ชาวดพัฒนาเรือมตรให้น่าสนใจมากขึ้น ผสมผสานดนตรีสากล การบันทึกเสียงและการแสดงอย่างมีระบบ เรือมตร

ในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบในภาวะทันสมัยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสาน ปรับแต่งวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ให้มีความกลมกลืนกันอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน เพื่อให้ประเพณีและวัฒนธรรมยังคงอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การมีเหตุผล เลือกรับ ปรับปรุง ดัดแปลง และประกอบสร้างขึ้นมาใหม่ตามสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการเข้าถึง และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีมากขึ้น เช่นชุมชนบ้านดงมันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ การนำเสนอด้วยสื่อออนไลน์ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบดั้งเดิมที่ต้องเคลื่อนขบวนพอรำไปตามชุมชน การปรับเปลี่ยนเรื่อมตรดให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือหน่วยงานนั้น ๆ การนำเสนอเรื่อมตรดนั้นยังคงรักษาสาระสำคัญ คือ การแสวงหาปัจจัยเพื่อนำมาส่งเสริม บำรุงพระพุทธศาสนา และสาธารณประโยชน์ การนำประโยชน์ของส่วนรวมเป็นเครื่องสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนผ่านการร้องรำเรื่อมตรด ในประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทย

อภิปรายผลการวิจัย

บทความเรื่อมตรด: นาฏกรรมจากประเพณีสงกรานต์เขมรถิ่นไทยในภาวะทันสมัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับปรนทางวัฒนธรรมของเรื่อมตรดในภาวะทันสมัย ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกิจกรรมการลงภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก การศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางเดียว และเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ระบบต่างๆ ในสังคมมีโอกาสได้ปรับตัวไปพร้อมกับการรักษาสมดุลภาพ (Equilibrium) และความมั่นคง (Stability) ของสังคม ดังที่พัชรินทร์ สิริสุนทร (Sirasoonthorn, 2004) อธิบายถึงลักษณะที่สำคัญของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยี ในการดำรงชีวิตจากแบบเรียบง่ายในสังคมจารีต ไปสู่การดำรงชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีระดับสูง มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของคนจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ครอบครัวและชุมชนนิยม เป็นความคิดเชิงเหตุผล ปัจเจกชนนิยมและวัตถุนิยม สอดคล้องกับการศึกษามนุษย์กับวัฒนธรรมของยศ สันตสมบัติ (Santasombat, 2016) พื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม วัฒนธรรม

มีหน้าที่สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และยังช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเพื่อความเจริญและความอยู่รอดของมนุษย์ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวอยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของชนิก เลิศชาญฤทธิ (Lertchanri, 2016) เรื่องการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มีความสอดคล้องว่าด้วยหลักการ แนวคิด และแนวทางการจัดการอย่างยั่งยืนของทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ 1. การใช้ (use) 2. การพัฒนา (development) และ 3. การพิทักษ์และดูแลรักษา (protection/maintenance) การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนยังหมายถึง ความสามารถในการรักษาสภาพ บทบาท หน้าที่ หรือระบบของทรัพยากรวัฒนธรรมให้เหมือนเดิมมากที่สุด เพื่อให้ผู้คน สังคม และชุมชน มีความเป็นอยู่ที่ดี ปลอดภัยทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การสร้างความสมดุลของทรัพยากรวัฒนธรรมอันเกิดจากการใช้ประโยชน์โดยมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน และสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของปราณี วงษ์เทศ (Wongthet, 2020) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม สังคมเข้าสู่ความทันสมัยเร็วขึ้น อัตราการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน ของสังคมก็จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย เนื่องจากสังคมต้องปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เหตุผลสำคัญที่ทำให้สมาชิกในสังคมสมัยใหม่สามารถหรือพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงได้มากกว่า ผู้ที่อยู่ในสังคมดั้งเดิม ความทันสมัยเป็นส่วนกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วขึ้นทั้งสิ้นของสังคม สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยน พัฒนา ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของผู้คนในสังคมนั้น เพื่อยังคงรักษาความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมอยู่ตลอดเวลาและดำรงอยู่คู่กับสังคมในภาวะทันสมัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาปัจจัยในภาวะทันสมัยที่ส่งผลต่ออนุกรรมการพื้นบ้าน ประเพณี และเทศกาล ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่าง ๆ และวิธีหรือแนวทางใดที่จะช่วยส่งผลให้อนุกรรมการพื้นบ้าน ประเพณี เทศกาล ดำรงอยู่คู่ชุมชนทุกยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

- Chantong, B. (2004). *Development of Reum An-Re*. (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University, Bangkok.
- Contemporary Community Development, (2017). *Modernization Theory*. Retrieved July 3, 2020, from <https://kamponginfo.blogspot.com/2017/03/conceptualized-frame-on-modernization.html?m=1>.
- Deesom, K. (2021, May 1). *Interview by Pongsatorn Yoddunnean*, Ban Dongmun Tumbon Kokho, Mueang district, Surin Province.
- Deesom, S. (2021, May 1). *Interview by Pongsatorn Yoddunnean*, Ban Dongmun Tumbon Kokho, Mueang district, Surin Province.
- EPI-WIN. (2020). *What is COVID-19*. Retrieved July 2, 2021, from <https://www.who.int/docs/default-source/searo/thailand/update-28-covid-19-what-we-know---june2020---thai.pdf>.
- Khamsopa, P. (1997). *Kantrum and Fork-Play Music Accompaniment in Surin Province*. Surin Province: Faculty of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University.
- Lertchanrit, T. (2016). *Cultural Resource Management*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation).
- Ministry of Culture, (2020). *practice guidelines on festivals, traditions, religious ceremonies Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. Retrieved April 1, 2020, from https://www.m-culture.go.th/th/more_news.php?cid=454
- Phasuk, S. (1993). *Surin world heritage of Thailand*. Bangkok: S&G graphics.
- Phiraksa, S. (2019). *Reamtrd or Songkran Festival of khmer*. Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. (2015). *The Folk Performing Arts in ASEAN*. International Conference on Interdisciplinary Research “The Folk Performing Arts in ASEAN” The Celebrations on the Auspicious Occasion of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn’s 5th Cycle Birthday Anniversary 2nd April 2015.

Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre
(Public Organisation).

Santasombat, Y. (2016). *Human with culture*. Bangkok: Thammasat Printing house.

Sirasoonthorn, P. (2004). *Concept, theory and technique for social development practice*. Handout for teaching SD, Social development Naresuan University, Phitsanulok.

Sriboonnark, K. (1991). *The Dances of The Thai-Khmer in Amphoe Muang Surin*. (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Mahasarakham Province.

Sriboonnark, K. (2011). *I-San Folk Performing Arts. research the great King of Thailand's 84th Rajabhat University of Northeast*. Surin Province: Surin Rajabhat University.

Wongthet, P. (2020). *Ethnology of Mainland Southeast Asia*. Bangkok: Ruenkaew Printing.

Wikipedia. (2019). *Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)*. Retrieved July 2, 2021, from <https://th.m.wikipedia.org/wiki/-19>.